

Сања ШУБАРИЋ

ПЕРИФРАСТИЧНЕ ИМПЕРАТИВНЕ КОНСТРУКЦИЈЕ У ДОКУМЕНТИМА ЦРНОГОРСКОГ СЕНАТА*

Апстракт: *Рад представља троаспектну – синтаксичку, семантичку и прагматичку анализу употребе перифрастичних императивних конструкција у документима Црногорског сената; егзампларна грађа сакупљена је из Зборника докумената Црногорског сената (1857–1879). Анализа показује да је употреба ових конструкција углавном везана за императивне зависне реченице.*

Кључне ријечи: *перифрастичне/описне императивне конструкције, императивни садржај, управна ријеч, комуникација, говорно лице, саговорник.*

0.0. Познато је да словенски императив одговара оптативу других индоевропских језика¹.

Некадашњи стари оптатив у савременом српском језику свео се на синтетичне императивне облике за 2. лице једнине, 1. лице множине и 2. лице множине.

На остала лица у савременом српском језику императивност се преноси аналитичким конструкцијама: императивни садржај 3. лицу једнине и множине изриче се описно, тј. сложеним обликом састављеним од речце *нека* и 3. лица једнине/множине *презента*, или истим обликом *презента* испред кога стоји везник *да*; говорно лице императивни садржај себи самом (дакле, садржај чија је императивност усмјерена на њега самог) изриче везником *да* и обликом 1. лица једнине *презента*. Обликом *презента* са

* Рад је дио пројекта „Проучавање писаног језичког израза у Црној Гори”, који је у 2005. години финансирала ЦАНУ.

¹ Видјети: Р. Бошковић, *Основи упоредне граматике словенских језика – II Морфологија*, Универзитетска ријеч, Никшић, 1985, 94.

везником да императивни садржај се, иначе, може изрећи и лицима за која постоје прави облици императива.

1.0. Употреба описне императивне конструкције *да + презент 1. лица једнине*² у документима Сената³ везана је искључиво за изричне – императивне реченице⁴.

У највећем броју забиљежених примјера семантички садржај ове конструкције одређен је семантичком вриједношћу глагола из управне клаузе. Глаголи: *наредити, заповиједити, наложити* (у значењу претходна два глагола), *задужити, приморавати, молити, умољавати* – јесу глаголи⁵ који као глаголи управних клауза ексцерпираних примјера реферишу о извјесном комуникационом чину и својим значењем „модалних нијанси” сасвим прецизирају императивност описне конструкције која их допуњава.

Као управне ријечи од којих зависи допунска конструкција *да + презент 1. лица једнине* јављају се и именице (изведене од глагола) – *наредба и заповијест*.

У одређеном броју примјера управни глаголи наведене конструкције јесу глаголи који својим значењем информишу о постојању одговарајућег комуникационог чина, али ближе не одређују њен семантички садржај. У

² Чињеница да императив нема посебан облик за 1. лице једнине стандардно се тумачи тиме да „обично нико себи не заповеда да врши ову или ону радњу” (В. М. Стевановић, *Савремени српски језик I*, Научна књига, Београд, 1981, стр. 337); међутим, оваквим тумачењем лимитира се семантички дијапазон императива – своди се само на модус заповијести.

³ *Зборник докумената Црногорског сената (1857–1879)*, ЦИД – Подгорица, Обод – Цетиње, 1997. Егзампларну грађу аутентично смо пренијели – без лекторске и било које друге врсте интервенције.

⁴ Императивне зависне реченице обично се одређују као реченице зависне од облика императива неког глагола говорења – као реченице „зависне од било кога облика неког глагола говорења када се њима коме каже да нешто ради или уради” (В. М. Стевановић, *Савремени српски језик II*, Научна књига, Београд, 1979, 834. и Ж. Станојчић – Љ. Поповић – С. Мицић, *Савремени српскохрватски језик и култура изражавања*, уџбеник за I, II, III, IV разред средње школе, Завод за уџбенике и наставна средства – Београд и Завод за издавање уџбеника – Нови Сад, 1989, 291). Ипак, прагматичко тумачење показује да императивне зависне реченице нису искључиво везане за глаголе говорења – да у одређеним околностима и глаголи осјећања и унутрашњег расположења могу условљавати ове реченице (В. С. Шубарић, *Императивна значења футура I у документима Црногорског сената*, Српски језик, VII/1–2, Београд, 2002, 359).

⁵ Наведени глаголи су из оне групе глагола говорења (*verba dicendi*) „којим се казује изрицање воље”. В. Р. Катичић, *Синтакса хрватскога књижевног језика*, Загреб, 1986, 308.

тим случајевима комуникационе околности са којима нас упознаје текстовни контекст јесу фактори који детерминишу садржај описне императивне конструкције. Забиљежени глаголи ове врсте јесу: *писати, рећи, обрађати, јавити, тражити*.

1.1. Прво наводимо примјере у којима је значење конструкције *да + презент I. лица једнине* одређено значењем управне ријечи.

1.1.1. У примјерима:

... и мени нареди Господар *да* му их *дам*. 180; Његова Свјетлост..... наредила ми је *да* ти *јавим* да на сваки начин имаш поћи тамо... 254;... и наредио ми је *да* ти *пишем* да си све добро учинио... 283; Његова светлост изволи ми наредити *да* Вам *пишем* да речете тијем Дабранима... 351; Кад сам поша с Цетиња у Нахију његова Свјетлост наредила ми је *да* народ *пустим* у Беране, Плав и Гусиње. 450; Не, мене наредио је *да* *чувам* поноћи... 465;

Његова Свјетлост Књаз и Господар наш Никола II заповиједио ми је, *да* вам *доставим* свакојем војнику у вашем батаљону...327;

... који ни је наложио *да* ти само ове двије ријечи *пишем*. 311;

Мене је овдје задужио исто Г. Војвода Врбица *да* *дајем* билете робљу усташком. 387,

– конструкција *да + презент I. лица једнине* има једнаку императивну вриједност; *наредба/заповијест* односно *задужење* јесу њени семантички садржаји које су говорним лицима (зависне клаузе) пренијели субјекти главне реченице, као друштвено надређени субјекти.

1.1.1.1. На значење заповијести конструкције *да + презент I. лица једнине* указује управна именица у примјерима:

Зато сам ја примио Вашу заповијест *да* *пишем* главарима Паштровскима... 361; Вама *да* *пишем* имао сам писану заповијест од нашега Вељега Командира. 431;

По заповиједи Његове Свјетлости и вашој мени сте одредили *да* *судим* у наше племе докле дође исти Капетан Марко. 344⁶;

⁶ Иако је у овом примјеру глагол *одредити*, у ствари, управни глагол истакнуте конструкције, чињеница да је он одређен предлошко-локативном синтагмом – „по заповиједи”, придружила је ову реченицу датој групи примјера.

Примио сам наредбу од Славног Сената *да идем* сјутра с Батаљоном у Будву *да пренесем* 500 стари брашна у Дупило. 444.

1.1.2. Глагол *приморавати* у реченици:

Ријечки главари приморавају ме *да идем* на Каруч код аскера. 442,

– одређује садржај истакнуте конструкције као *насилно подстицање* говорног лица на означену радњу од стране субјекта главне реченице, при чему је извјестан њихов неравноправан однос у погледу друштвеног статуса (говорно лице је „турски заробљеник”).

1.1.3. Глаголом *молити* одређена је комуникациона ситуација у реченицама:

И опет мене молио Саво *да погодим* ову комуницу...163; Валија ми се на то много жали и моли *да спрема* капетана и оних главара најстрожије *поступим*. 183; А ови сиромах хитајући да приђе вама докаже моли мене *да му то у карту ја изложим* немајући кад тражити капетана. 229;

Молим допустите ми *да изађем* пред Вашу Свјетлост *да Ви пољубим* руку и онда *да идем* дома. 250⁷; Ја се покорно умољавам Црногорској власти да ми допушта слободно стање на Ријеку *да се мучим* људски и поштено, те да зарађивам кору хљеба. 442.

У првој групи примјера говорно лице (зависне клаузе) јесте, условно речено, објекат става субјекта главне реченице.

У другој групи примјера субјекат управне и зависне реченице јесте исто лице.

Управо наведене чињенице семантички се различито одражавају на садржаје означене конструкцијом *да + презент I. лица једнине*:

у првој групи примјера садржајем истакнуте конструкције означен је став субјекта управне реченице који је пренијет говорном лицу (зависне клаузе) првенствено као *молба*;

⁷ У овом примјеру као и у примјеру који слиједи облик глагола *допустити* односно *допуштати* може се третирати као управни облик истакнуте конструкције – ипак, облик глагола *молити* односно *умољавати* јесте облик који ближе одређује значење те конструкције.

у другој групи примјера истом конструкцијом означен је став говорног лица (истовремени субјекат и главне и зависне реченице) који се преноси другом лицу; по нашој семантичкој импресији глагол *молити* носилац је примарног значења наведених исказа (значење молбе), док је садржајем конструкције *да + презент 1. лица једнине* више наглашена *жеља* (тј. *потреба*) говорног лица, поводом које се он као супликант обраћа одређеном субјекту.

1.2. Већ смо истакли да међу забиљеженим примјерима који фундирају употребу конструкције *да + презент 1. лица једнине* – као допунске структуре одређеног глагола из управне клаузе, јесу и примјери у којима семантичка вриједност тог управног глагола (сама по себи) не одређује значењски садржај истакнуте допунске конструкције.

1.2.1. Тако у реченици:

... а сад ми опет пишете *да их преносим* у село и да им дам 30 товара сламе и сијена...35,

– друштвени ауторитет субјекта главне реченице (Сенат) одређује истакнути садржај као његову заповијест говорном лицу (извјесни капетан), док у реченици:

... него ми пише *да ја вама тишем* да ви пишете на Циркула... 260;

– садржај конструкције *да + презент 1. лица једнине* јесте само *подстицај* говорног лица на означену радњу од стране субјекта главне реченице, при чему је иманентан фактор оваквог тумачења равноправан однос у погледу друштвеног статуса субјекта главне реченице и говорног лица.

1.2.2. Услови комуникационе ситуације одредили су семантички садржај исте конструкције као заповијест и у реченицама:

... и мени рече *да га до сјутра чувам* у тавницу... 175⁸ ;...тада ми је рекао господар *да подијелим* придобитак за Старац стотини Луке Илина. 179–180.

⁸ Суд даје заповијест затворском стражару.

1.2.3. Значење молбе исказано везом *да + презент 1. лица једнине* у реченици:

Зато се сада обраћам Вашој Свјетлости с највећом покорношћу да ме на Руског конзула у Дубровнику препоручите..... *да* тамо своје право *потражим* за које сам толико патио. 145,

– битно је одређено предлошко-инструменталном везом („с највећом покорношћу“) као одредбом управног глагола („обраћам“). Ипак, у значењу истакнуте конструкције наглашен је и модус жеље (овај примјер је од оне врсте примјера у којима је субјекат и главне и зависне реченице исто лице – в. тачку 1.1.3.).

1.2.4. Глагол *јавити* као глагол чисто „референцијалног карактера“⁹ је сте управни глагол конструкције *да + презент 1. лица једнине* у примјерима:

... и јави мене господин Машо Врбица *да дајем* билете робљу усташком. 364;... у које јављате *да смјестим* у Љешанску Нахију Комане и Загараче 600 душа. 417–418;

Што ми јављате *да не пуштам* кога да не умре од глади 417.

У овим примјерима избор глаголске лексеме у управној клаузи доприноси утиску да се датим исказима, прије свега, идентификује радња коју говорно лице треба да реализује, па самим тим став субјекта главне реченице према говорном лицу у вези са конкретном радњом као да остаје у другом плану (првог датог примјера наглашавамо да контекст не даје податке о условима комуникације, па се садржај истакнуте конструкције може вишезначно тумачити; у другом примјеру, узимањем у обзир чињенице да је субјекат главне реченице друштвено ауторитативан субјекат, а говорно лице њему друштвено подређено, садржај исте конструкције да се одредити као заповијест; и у трећем наведеном примјеру – који је и једини примјер употребе негативне форме конструкције *да + презент 1. лица једнине* у коришћеној грађи, извјестан је друштвени ауторитет субјекта главне реченице односно подређеност говорног лица).

⁹ Р. Катичић овај глагол сврстава у групу глагола говорења који „казују и о сврси ради које се говори“. В. Р. Катичић, *наведено дјело*, 307.

1.2.5. У примјеру:

... па тражи свак своје *да* им *мирим*, а ја прије но јавим вама незнам што ћу радити. 203,

– имамо потпуну семантичку корелативност управног глагола и везе *да* + *презент* 1. лица једнине. На основу услова комуникационе ситуације можемо рећи да садржина глаголске лексеме у облику управног глагола сасвим адекватно одражава став субјекта главне реченице према говорном лицу (зависне клаузе) у вези са означеном радњом (мјештани одређеног краја траже од свог капетана, као носиоца локалне власти, заштиту својих интереса – реализацију радње која је у његовој надлежности).

2.0. Описни императив – од облика *презента* 1. лица множине и *везника да* у нашој грађи је сасвим доминантан над обликом синтетичног императива за 1. лице множине. Док смо забиљежили свега један примјер с обликом синтетичног императива за 1. лице множине, описни императив за исто лице присутан је у неколико десетина примјера. Управо овај диспаритет није нам омогућио да потврдимо и илуструјемо тврдњу да се облици синтетичног и аналитичког императива 1. лица множине разликују не само по форми већ и по значењу¹⁰.

И употреба описне императивне конструкције за 1. лице множине (као и употреба исте конструкције за 1. лице једнине) у документима Сената ограничена је на императивне зависне реченице. Семантички дијапазон управних ријечи (углавном глагола) чија је допунска структура императивна конструкција *да* + *презент* 1. лица множине шири је у односу на семантички дијапазон оних ријечи које су управне ријечи исте конструкције за 1. лице једнине.

Док су међу регистрованим примјерима императивних зависних реченица са конструкцијом *да* + *презент* 1. лица једнине бројнији они код којих је семантичка вриједност те конструкције одређена прије свега семантичком вриједношћу управне ријечи, међу императивним зависним реченицама са везом *да* + *презент* 1. лица множине чешће су оне у којима се семантички садржај те конструкције идентификује на основу комуникационих околности са којима нас упознаје ужи или шири контекст.

¹⁰ В. С. Танасић, *Презент у модалној конструкцији, Презент у савременом српском језику*, Институт за српски језик САНУ, Нова серија књ. XII, Београд, 1996, 165-172.

2.1. Слиједе примјери у којима је значење описног императива одређено семантичким садржајем управне ријечи.

2.1.1. Управна ријеч одредила је семантичку вриједност допунске структуре *да + презент 1. лица множине* као заповијест у примјерима:

И врховни Суд заповиједи *да ми развидимо*. 42; А Ви сте нам дали наредбу *да идемо* сваки кући... 324; Кад нам је заповијеђено *да сијечемо* шуљеве, дата нам је мјера од 14 унача. 358; Ви сте ми Господине својем писмом од стране Одбора под 20. јануара о. г. заповиједали *да* преко граничарима у ово Началство налазећима се *давамо* билете на таин. 380.

2.1.1.1. Значењем конструкције *да + презент 1. лица множине*, а на које указује управна именица *налог*, непосредно датим примјерима сасвим су блиски и примјери:

По високом налогу Вашему и по карти коју сте оправили *да кажемо* границе планином Пиперском и Ровачком коју је између њих побио по којни Г. Перо Томов. 251–252; Пошто смо добили налог *да прекинемо* сваки сношај с Турцима у ови крај погинуло је двоје дјеце... 276.

2.1.2. Глагол *молити* (тј. његови различити облици) управни је глагол описне конструкције *да + презент 1. лица множине* у примјерима:

... они нас замолише *да пошљемо* за прије именовате главаре де се по суде у Началство... 164; Многи су долазили код нас и молили *да* Вас *јавимо* ако би икако могуће било да нам спремите... 197;... те моле вама *да јавимо* да им бисте ако је могуће дали за прољетос да раде... 435;

Ми смо молили ево већ три пута *да* се око тога *сложимо* и *помиримо*. 112; Зато молимо Вашу Свјетлост ако је икако могуће *да ођемо*..... преко Турске у Босну и *да изимимо* нас и нашу животињу *да не страдамо*... 290; Ја га замолих..... *да идемо да питамо* старију власт... 324; Ми их молимо *да* се како *нагодимо* пред људима... 452.

И у овом случају примјере смо класификовали у двије групе:

у првој групи су примјери у којима је говорно лице (зависне клаузе) „објекат” става субјекта управне клаузе;

у другој групи су они примјери у којима је исто лице истовремено субјекат и главне и зависне реченице, што доприноси утиску интензивнијег

модуса жеље у значењу описне императивне конструкције (в. тачку 1.1.3.).

2.1.3. Забиљежили смо и глагол *обавезати се* – као глагол који је одредио императивну вриједност конструкције *да + презент 1. лица множине*:

Обавезујемо се Сенату ако би тамничар утекао из тамнице *да ми два подлежемо* под исту казан бјегунца...178.

„Споразумна обавеза” јесте значењски садржај описног императива – стражари цетињског затвора уговором са Сенатом обавезују се на „услове под којима ће обезбеђивати затворенике”¹¹.

2.1.4. Облик глагола *договорити се* сасвим прецизира семантички садржај исте конструкције у реченици:

Послије договорисмо се *да све племе умијешамо* у цркву и у школу и *да* по кућама *подијелимо* ове двије суме новаца..... а ми што смо аргументовали и дангубили *да* од онијех што нијесу *не тражимо* ништа само харач мајсторима и плату *да подијелимо* по кућама. 46.

2.1.5. И облик глагола *погодити се* – као допуна глагола непотпуног значења (*моћи*), одредио је значење споја *да + презент 1. лица множине* у примјеру:

И тако не могасмо се погодити *да оставимо* једнога човјека који ће управљати до Ваше заповиједи. 102.

2.1.6. Глагол модалних нијанси – *бранити* (који је у споју са референцијалним глаголом – *говорити*) одредио је значење своје допуне у реченици:

Ови Зећани брани и говоре *да не ловимо*.484.

2.2. Већ смо истакли да су бројнији примјери у којима на значење конструкције *да + презент 1. лица множине* указује текстовни контекст.

¹¹ Зборник докумената Црногорског сената, 178.

2.2.1. У наредним примјерима различити облици глагола *рећи* – као глагола који само „информише” о комуникационом чину, јесу управни облици конструкције *да + презент 1. лица множине*:

По обећању великог вожда покојног Господина Мирка и по заповиједи Свијетлога Књаза Николаја за нашу цркву како ни је рекао *да је направимо* гдје год будемо... 168-169;... а нама рече што је до Петровадне *да то покужамо*. 261; А Г. Божо и ви знате како ни је Свијетли Књаз река јесенас *да сви градимо* заједно кое у овој Капетанији. 302;... а осталима рекоше *да идемо* на Његуше. 401;... нама је било речено *да чекамо* на Ријеку. 401;

И дођи неки Ближњани и рекоше *да им браве врнемо*... 172;

... рекоше Сердару и Главарима *да изнесемо* Гриб на инканат *да га продамо*. 192; На то ловци рекоше *да га сад продамо*...192;... а он нама рече *да питамо* вашу Свјетлост... 401.

Иако је у свим наведеним примјерима исти управни глагол конструкције *да + презент 1. лица множине*, семантички садржаји њоме изражени имају различиту вриједност. Наиме, друштвени однос субјеката комуникације и конкретни услови те комуникације јесу фактори који су одредили вриједност садржаја описног императива – као *заповијест*, као *захтјев*, као *предлог*¹², тј. *позив* на (из)вршење одређене радње. У првој групи датих примјера друштвени ауторитет субјекта главне реченице у односу на говорно лице (зависне клаузе) протумачио је истакнуте садржаје као *заповијести*; у осталим примјерима – у којима смо садржаје исте конструкције одредили као *захтјев* односно *предлог* или *позив*, друштвена дистанцираност субјеката комуникације или је занемарена околностима конкретне комуникације, или, у ствари, и не постоји. Дакле, у овим случајевима конкретне комуникационе околности протумачиле су дате садржаје.

2.2.2. И у сљедећим примјерима управни глагол везе *да + презент 1. лица множине* јесте глагол „референцијалног карактера” – глагол *јавити*:

Јавио ни је капетан Малиша *да вам јавимо* да ни ви наредите како ћемо за то радит. 217; И ако се не врате до данашњег дана јави ни *да ти даднемо* наредбу...338;

¹² М. Стевановић каже да се описном императивном конструкцијом *да + презент 1. лица множине* – у односу на облик синтетичног императива за исто лице, више истиче „као неки пристанак на вршење означене радње, односно план да се та радња врши...”; в. М. Стевановић, *Савремени српскохрватски језик II*, 704.

Јоксим Кнежевић и Митар Ђоровић јављау да ви доставимо ову ствар... 451;

Аколи нећете с нама привиђет јавите нам да се предавамо па нека нас кољу... 308.

У прва два примјера друштвена позиција субјекта главне реченице одредила је садржај исказан истакнутом конструкцијом као *заповијест* тог друштвено ауторитативног субјекта друштвено подређеном субјекту;

у сљедећем примјеру ни контекст нам није дао податке релевантне за тумачење садржаја описног императива;

у посљедњем примјеру садржај описне императивне конструкције може се тумачити као *упозорење* којим говорно лице (зависне клаузе) – као друштвено подређено лице, иницира и подстиче измјену свог тешког постојећег стања код субјекта који је у том смислу друштвено надлежан (субјекат управне клаузе).

2.2.3. У наставку наводимо остале забиљежене примјере зависних императивних реченица са конструкцијом *да + презент I. лица множине* – чије су управне ријечи семантички разнолике, али се због једноличности анализе нећемо задржавати на семантичком тумачењу истакнутих садржаја:

Ја сам Паштровићима говорио да им платимо ако је ко посјекао дрве или поарао... 154;

... и с њима смо учинили до пролећа да се не судимо. 172;

Зато смо гору виђели и углавили ја Пеко Павлов да се станемо глобу да им узмемо по вашој заповиједи. 262;

По њиховоме обећању у овоме прошењу иштемо помоћ милости ради ову цркву да је покријемо и украсимо. 169;... но још иште да му платимо свако дрво по фиурин па да идемо. 399;

Милинко пошто дође с Цетиња каза нам да сијечемо шуљеве од 18 унача... 358;

Имамо да ви јавимо за давију коју имамо с Паштровићима... 154;

Звали су не Краљани да прегледамо границе њихове и Љеворечке око Кома... 161;

Кајмакан Колашински писао нам је да томе на пут *станемо*. 457;

Ја сам био у град и разговара са Падештатом Миром Каженегром да та пут *отворимо*. 260.

2.3. Иако 2. лице (једнине и множине) има синтетични облик императива, врло често се императивни садржаји овом лицу преносе и описним обликом – конструкцијом *да + презент 2. лица* (сасвим ријетко користи се и конструкција *нека + презент 2. лица*).

Описна императивна конструкција *да + презент 2. лица* у нашој грађи врло је фреквентна. Забиљежили смо више од 200 примјера у којима имамо употребу ове конструкције (дакле, забиљежени број примјера знатно је већи од броја примјера који свједоче употребу исте конструкције за 1. лице једнине односно множине). У само једном примјеру забиљежили смо и употребу конструкције *нека + презент 2. лица множине*¹³.

Ексцерпирани примјери показују да је и употреба конструкције *да + презент 2. лица* у највећем броју случајева везана за императивне зависне реченице.

2.3.1. Семантички садржај императивне конструкције у тој врсти реченица најчешће је одређен њеном управном ријечју.

2.3.1.1. Најфреквентније значење ове конструкције јесте значење *заповијести*. Тако, у више од 60 примјера њено значење одређено је значењем управног глагола – *наредити* односно *заповиједити*, или пак значењем именица (као управних ријечи) изведених од тих глагола:

У исто ти наређујемо *да речеш* Попу Јоку... 53; Зато ти се наређује *да закажеш* Мирчанима... 99; Зато вам заповједамо *да скупите* за школу сав трошак правијем рачуном... 123;... наређује ти се *да обратиш* највишу пажњу... 136; Наређујем ти *да* у понедељак са свијем Бајицама и Доњокрајцима *уложиш* на пут Његушке границе до Добрске *да поправиш*... 139; Зато ти се наређује *да* томе Авдићу *даднете* писмо... 139; Зато ти се

¹³ Употреба конструкције *нека + презент* углавном је уобичајена за 3. лице једнине и множине.

И проф. Б. Остојић констатовао је у језику Петра I Петровића ширење перифрастичних форми императива из трећег лица једнине и трећег лица множине у прво лице једнине и друго лице множине; в. Б. Остојић, *Језик Петра I Петровића*, Црногорска академија наука и умјетности, Титоград, 1976,165.

наређује *да* све диреке у твоју капетанију *пребројиш* и код свакога по један нови *наредиш* донијети... 216; Зато ти се наређује *да* строго *наређујеш* и *јавиш* у оба села... 231; Зато ти наређујемо *да* *припиташ* због којих су узрока то чинели, и *да* нам све точно и писмено *донесеш*. 233; Наредује ти се *да* *кажеш* свијема Подгорскијам главарима... 287; Уз то ти се наређује *да* их *ухватиш* и нама *пошљеш*. 312; Зато вам наређујемо *да* их обадва *ухватите* и *свежете*. 320; Стога ти се наређује *да* *пазиш* да се каква свађа не догоди... 325; Стога вам наређујемо *да* *обзнаните* свакоме у вашу Капетанију... 328; Наредује ти се *да* *објавиш* свим Његушима... 331; Дакле строго ти се наређује *да* *не пустиш* овамо никога без биљета... 348; Зато вам са овим наређујемо *да* свакојему домаћину у том округу *објавите*... 362; У истом наређује ви се *да* *запријетите* освету некакву над цандарима од Залажана... 366; Наредује ви се *да* одмах *објавите* онијем фамилијама које су у вашим Капетанијама налазе... 369;... и заповиједа се вама *да* Баша *слушате* као Началника. 375; Стога ти се наређује *да* се *споразумијеш* с' командирима... 451; Наредује ви се *да* одма у једном списку *попишете* све оне усташке фамилије... 472;

Зато даје вам Сенат најстрожију наредбу *да* ово народу *обзнаните* и *да* сваком *кажете*... 50; Давамо ви наредбу *да* *пошљете* неколико Црмничана... 52; За то ти давам наредбу *да* све оне који су до сад сјекли или који би по данас *глобиш* јако. 53; Дава ти се наредба *да* сјутра т. је у уторак по сваки начин *пошљеш* у Котор свако коњче Његушко... 56–57; Давамо ти наредбу *да* *направиш* пут од Зете до Доњег Манастира. 86; За то ти дајемо наредбу *да* тог на којег сте наумили и још петоро момчади из исте стотине *изаберете*... 88;... то вам се од стране Сената даје наредба *да* одмах *пошљете* пошто по то све лађе Цеклинске... 96; Дајемо ти наредбу *да* *пишеш* Мудиру Спушком... 106–107; Дајемо ти наредбу *да* *окупиш* све Радомирце па *да* их *питаш* јели свима мило да на своје пасу, али не. 108; Давамо ти наредбу *да* *издаш* робљу Пивскоме 89 стара жита и 2 багаша... 115; Зато ти дајемо најстрожију наредбу *да* *заповиједиш* свакоме дужнику... 131; Давамо ви заповијед *да* *поћете* са главарима Васојевићким и Клеменскијама. 135; Давамо ти заповијед *да* одмах *скужете* овај дуг Никодима Калуђера Жупског... 146; Дајемо ви заповијед по наредби Високог Сената *да* *поћете* вас двојица и да позовете 10 Миљанића... 207–208; Дајети се наредба *да* одмах *пошљеш* Баћу Ђуричину... 249; Зато ти дајемо наредбу *да* *окупиш* све офицере, барјактаре и десечаре..... и *да* им строго *кажеш* и *запријетиш*... 311–312; Даје ви се наредба *да* из Вароши Цетињске *скужете* 4 цванцике... 343; Када ти дође друга заповијед *да* за жито *идеш* нека ти буде све справно и наредно... 392.

Дакле, сви наведени примјери јесу императивне зависне реченице у којима је носилац императивног значења конструкција *да + презент 2. лица*, а њена императивност сасвим је прецизирана семантичком вриједношћу управне ријечи коју допуњава.

2.3.1.1.1. Претходним примјерима може се придружити и једини регистровани примјер у коме имамо употребу конструкције *нека + презент 2. лица*:

Стога ви се наређује..... и да напишете Сетенцију, а у недјељу ујутро по Троичинудне *нека оставите* да дођу к вама...383.

Напоредна употреба конструкција *да + презент 2. лица* и *нека + презент 2. лица* у функцији допуне управног глагола (*наређује се*) у конкретном случају јесте потврда њихове синтаксичко-семантичке синонимности.

2.3.1.1.2. И конструкција састављена од везника *да* и облика *презента 2. лица* глагола *имати*, који је допуњен обликом инфинитива, у нашој грађи јесте језичко средство којим субјекат са друштвеним ауторитетом искажује заповијест себи подређеном субјекту:

Давамо ви наредбу *да имате призвати* Г. Војводу Марка Миљанова... 63; Давамо ти наредбу како ово писмо примиш тај час *да имаш јавит* за смрт покојног Ника Јокова Радоњића... 65; Како ти за ово наређујемо тако за сваког Црногорца кое рђавог владања у Цариград *да га имаш ухватит* и нама овдје *послати*...70; Зато ти наређујемо ако му је неправедно држиш те је нијеси купио *да му је имаш вратити* по сваки начин...230.

2.3.1.2. Није мали број примјера у којима постулативни глаголи *молити* и *умољавати* одређују значење конструкције *да + презент 2. лица*; и глагол *просити*, као синониман претходним, у неколико примјера одређује значење ове конструкције:

Тога ради препокорно вас умољавам *да* од сада свакоме *не допуштате* да ми оружје пред народ скида...35; Будућ да Раде Мучин је ваш подајник молимо *да га призвете* за ово испитати.59;...умољамо вас *да* то одмах и *учините*.61;... и молимо вашу Светлост *да* му то *извидите*.71; Сад и по други пут молимо Ваше Величество и љубимо вашу десницу *да* не око овога *помирите* са њима...113; И молим *да* ми *одговорите* за то што ћемо радити.176; Зато ве молимо *да* се *окренете* за овај догађај и *да казните* и

запријетите реченом Ћиласу...181;...молем његову Свјетлост и Вас господу Сената *да призовете* мене и Протовића... 186; Него ве молимо и за овамо *да допустите* да долази...193; Најпокорније молим вас господине Б. *да ми дате* какав начин и вашу заповијест... 201; Зато вас молимо *да* нам *пошљете* коју пару по овом човјеку. 211; Молим вас *да* ми *пошљете* пресуду и карту...213;...и молимо *да пријавите* његовој свјетлости. 239; Зато Вашу Свјетлост молимо *да* ако је могуће такве ствари *макнете* ни с врата. 241; Па због тога Вас умољавамо *да се* за ово *смилујете* на ову сиротињу. 266; Дакле вас молимо *да* нас *авизате* у писмено...296; За које молимо *да* нам *дате* из Државне касе 2000 талијера... 300; Па вас зато најпокорније молимо Милостиви Господине *да* и ви ту нашу невидовну биједу *прикажете* Господару и његовој Свјетлости. 315;... за које вас молимо *да се* на то *обратите* *да* нам *пошаљете* људи...325; Молим за ово *да* ме *извјестите* како ћу радити. 332;... али ве молим *да* ми *опростите*. 350; Ја ви се умољавам за њих *да* им што *пошљете*. 404; Ја вас најпокорније молим *да пишете* писмо на Трибунал Которски и *да заштитете* од стране наше комисије... 408; Ми вас још молимо Господине Предсједнице, *да* у име наше *умолите* Светог Књаза...410;... па молим *да* ми *дате* мало брашна...486; Па сад молим Господару *да* ми *дате* чојка који ће..... точно изнаћи...488;

Оваквога чојка ми жудимо и просимо *да* нама *пошаљете*. 102; Тога ради просимо Вашу Свјетлост *да* ви нам у овоме *смирите* и нама *пошаљете* једнога Црногорца...102–103; Па ми у вас просимо *да* ни *дате* налог да би нас народ послуша...207.

2.3.1.3. Конструкција *да* + *презент* 2. лица у анализираним документима јесте допуна и различитих облика глагола *препоручити*:

Теке само ви се препоручује *да* тај пут лијепо *направите*...87; И препоручујемо ти овога Србијанца са пасошем *да* га *препратите* у Србију...193; За то ти по високом налогу препоручујем ти *да објавиш* сјутра Бјелопавлићима...259; Препоручује се вам капетане *да* највишу своју пажњу *обратиш* на Херцеговачко робље...345; Особито ти се препоручује *да* све коње Ерцеговачке који су у твоју капетанију *нађеш* начин да се изазиме. 345; онда ви се препоручује *да* точно, лијепо, поштено и тврдо *уредите* и *свршите* да убудуће остане тврда љубав...383.

У овим примјерима семантички садржаји изражени описном императивном формом дјелимично су одређени значењем њеног управног глагола. За тумачење тих садржаја битна је препозитивна субјекта који даје препоруку –

његова друштвена превалентност у односу на адресата подразумева и чини извјесном реализацију дате препоруке: његовом друштвеном превалентношћу наглашена је заповједничка нијанса истакнутих садржаја.

2.3.2. Различити глаголи „референцијалног карактера” јесу управни глаголи *описног императива за 2. лице*.

2.3.2.1. Форма *да + презент 2. лица* као допуна облика императива глагола *гледати* исказује *заповијест* друштвено надређеног субјекта друштвено подређеном субјекту:

... но одмах гледај што прије да се похватају и да ни их *пошљеш*. 56; Како си лијепо умирио Куче и Клименте гледајте на сваки начин *да умирите* и Васојевићке и Клименте... 135; И за коња Алексе Мујова гледајте *да га намирите*. 135; Гледај *да* ову ствар чисто *разабереш*... 232;...и гледај *да* ствар *потврдите* и *нагодите*. 244;... гледај *да примиш* што прије коју пару. 284; На посљетку гледајте *да* све ово по реду *извршите*... 371.

2.3.2.1.1. У само једном примјеру веза *да + презент 2. лица*, такође као допуна облика императива глагола *гледати*, преноси *захтјев* друштвено подређеног субјекта себи надређеном субјекту:

И гледај мене и Нику сам по томе *да* што *пошљете*. 417.

2.3.2.2. У два примјера забиљежили смо перифрастичну императивну конструкцију *да + презент 2. лица* која допуњава облик императива глагола *постарати се*:

Дакле постарај се *да* ову наредбу најбрже и најтачније тако што ти се наређује *извршиш*. 492; Дакле постарај се *да* ову наредбу најбрже и најтачније као што ти се означаје *извршиш*. 494.

У овим случајевима значење управног глагола у облику императива донекле ублажава заповједничку императивност означених садржаја.

2.3.2.3. Императивна форма *да + презент 2. лица* у неколико реченица јесте допуна облика императива глагола *пазити*, а у једној реченици императивног футура истог глагола:

Ђуро пази *да дознајеш* сваки догађај...351; Пази *да дознаш* имали каквога кретања војскама... 351; Дакле, добро пази *да* пушку *извадиш* или 70

талијера за пушку...375; Дакле ово пази *да* све точно *извршиш* као што ти се наређује. 393.

Пазићеш точно *да извршиш* наредбу без хајтера...226.

Императивност управног глагола одређује и императивност истакнуте конструкције, а садржина глаголске лексеме у облику управног глагола сама собом нијансира императивност датих исказа, па поред доминантног значења *заповијести* (значење заповијести одређено је друштвеним односом учесника комуникације) у истакнутим садржајима осјетна је и нијанса *упозорења*, тј. нијанса којом се адресату *скреће пажња* на означене процесе.

2.3.2.4. Текстовни контекст одредио је семантички садржај императивне форме *да + презент 2. лица* – као *обавјештење*, као *захтјев* и као *наређење*, у случајевима у којима је она допуна глагола *јавити*:

То вама јављамо *да* ви *знате* друге зулуме те смо потписали твоме посланику...144;

Јавио ни је капетан Малиша да вам јавимо *да* ни ви *наредите* како ћемо за то радити.217; Зато ви јављамо *да прикажете* Господару и *да* ни *јавите* оћемо ли такву земљу писати или не. 237; Зато вам јављамо *да* нам *дате* налог...402;

... зато и теби јављамо *да се пријавиш* Николи Милутинову и Томици Петкову *да* и ви та ваш до Бјелопавличке (границе) *поправите*. 252.

2.3.2.5. Семантичка садржина *императивне конструкције за 2. лице* која допуњава глагол *писати* одређена је условима комуникације као *заповијест*:

Пишемо ти *да даш* Иву Никову Рађеновићу 4 багаша жита... 64; Пишемо ти за овог приморца те ће ви предати ово писмо *да* му *предаш* његова говеда...85; Пишемо ти *да* по сваки начин *изнађеш* коња овијех Затараца... 106; Зато и вам пишемо *да радите* их похватати и *да* их *гоните* као највише злочинце... 215–216; Пишем ти *да дођеш* и *преброиш* све Пипере у опште и *да напишеш* најгоре сиромаше... 226; Стога ти пишемо *да призовете* и једну и другу страну пред вама... 301.

2.3.2.5.1. Иста конструкција – као допуна истог глагола, услед другачијих услова комуникације, има различито значење у примјерима:

Писмо које си примио од Капетана Војничког из Будве у којем пише *да му пошљеш једног солдата...* 283;... него ми пише да ја вама пишем *да ви пишете* на Циркула... 260;

Равноправан друштвени однос субјеката комуникације омогућава им да један другоме постављају службене захтјеве (први примјер), односно повод комуникације и њени услови дају право друштвено подређеном субјекту да се обрати надређеном субјекту са извјесним захтјевом (други примјер).

2.3.3. Конструкција *да + презент 2. лица* у тумаченој грађи често представља самосталну жељну реченицу¹⁴.

У више од тридесет примјера та конструкција је у функцији благослова који стоји као поздрав у завршници одређене епистоларне комуникације:

И да си здраво. 106, 259, 292.

И да сте здраво / И дасте здраво. 24, 29, 37, 45, 52, 143, 149, 172, 176, 186, 205, 207, 234, 296, 361, 370, 378, 382, 387.

2.3.4. Наведени примјери у којима имамо употребу конструкције *да + презент 2. лица* сасвим илустративно указују на синтаксичку једноличност коришћеног језичког материјала.

2.4. Природом наше језичке грађе условљена је учесталост ситуација у којима говорно лице посредно – преко саговорника преноси одређени садржај на лице односно лица која не учествују у комуникацији. Перифрастичне конструкције *нека + презент 3. лица (једнине и множине)* и *да + презент 3. лица* јесу језичка средства којима се исказује императивни садржај у таквим ситуацијама.

¹⁴ М. Стевановић каже: „Самосталне жељне реченице се често употребљавају у народу, више код сеоског становништва него код градског, као благослови, као заклетве и као клетве” (*Савремени српскохрватски језик II*, 833).

Док је у савременом књижевном језику обичнија и чешћа конструкција *нека + презент* за посредно преношење императивних садржаја¹⁵, у документима Сената у тој функцији фреквентнија је форма *да + презент*.

2.4.1. Ексерпирани примјери показују могућност конструкције *нека + презент 3. лица* да изрази различите императивне садржаје.

2.4.1.1. Значење *заповијести* јесте доминантно значење ове конструкције у анализираној грађи – друштвено ауторитативни субјекти преко субјеката којима, такође, припада одређена друштвена власт издају појединачна или општа наређења друштвено подређеним лицима која су изван конкретне комуникације:

... и он *нека пошље* синовце и његовога и неке Рајковиће и *нека дођу* и за Марићевиће... 24; И *нек* свак узме покривач. 57;... али *нека ти се обавезе* писмено Капетан Граховски и Рудински... 60;...а за Окруњак *нака се закуне* барјактар.. 69; Са Ненадом Шмикићем *нека дође* и његов први подофицир ради науке. 120; Са Пауном Милетинијем *нека дође* и његов први подофицир. 120; Са Савом Марковијем *нека дође* и његов први подофицир. 120; Па ћим речене војнике изабереш тим их предај офицеру *нека* их сваки трећи дан поваздан учи и управњава војнички пјешачким наукама... 136; Сваки војник *нека донесе* двије кумбуре за пас. 136; Који их нема *нека* их у другога војника *узами*.136; А за 7 ипо које сте потрошили кад је долазио Ђакон да прегледа школу *нека* их *плати* Поп Ристо који га је звао што је изио. 137; А они који немају доста руја за изглавит њихову погодбу, тизи *нека дадну* Шпиру за сваку оку онолико колико би исти Матановић од контрације имао примити. 267;... и кад се припреме *нека дођу* на Цетиње. 313; Који нема пшенице *нека узами* и *купи* у другога. 327; Зато *нека* те два брва *врате*... 335; А исто тако *нека* ви *помогну* сви они Херцеговци... 371;... а остале фамилије *нека иду* разумије се из ове двије Капетаније. 372; А они који нијесу издигли *нека издижу*. 387; А кад узму таин онда *нека врате* у магазин онолико колико будете дали. 394; Јован Вукчевић *нека пође* са Томашем да и њима помогну... 426.

2.4.1.1.1. Као посебну групу издвојили смо примјере у којима основно значење конструкције *нека + презент 3. лица* јесте *заповијест*, али у ко-

¹⁵ М. Стевановић, *исто*, 704.

јима је посебном реченичном структуром у значењу ове конструкције наглашена и *погодбена нијанса*:

Ако му се не буде Симо подјемчио *нека* му Симо *плати*...59; Ако би кое од истог робља могло доћи да носи *нека дође*... 66; Ако их више буде да заједно пасу, *нека* сви *пасу* да не може бранит један другоме. 108; Ако би што примањкало *нека* народ *да* и то свако да да ко год има мушке главе.137;... ако се чини кривом К. Симу и К. Николи *нека* *иду* на Цетиње да се посуде пред Вама... 164; Ако једна или друга страна неби пристала на пољачки суд, ондар *нека дођу* пред вама и то са једнијем од пољака или свијем. 246.

Дакле, прескрипције исказане описном императивном формом важе под условом означеним зависном кондиционалном реченицом.

2.4.1.1.2. На основу ширег контекста семантички садржај конструкције *нека* + *презент 3. лица* одредили смо и као *заповијест* и као *упутство* у примјерима:

За разумјети ствар *нека* ти Поп или Ђуза *прочитају* ове карте које ћеш носити с тобом. 232; *Нека* Милован Бадњар *сједи* у Пљевља и ти нађи једног Шаранца с њим... 284; А сви они те стоје код својијех кућа *нека се владају* са Турцима како они нађу да је најбоље. 352;... упуту робље *нека* што приђе *прелази* у Капетанију Љеворечку и у Братоножицку. 353.

У овим реченицама друштвени статус прескриптора наглашава императивно значење *заповијести* у садржају описне императивне форме, а повод његове прескрипције тумачи исте садржаје и као упутства.

2.4.1.2. Забиљежили смо и садржаје исказане конструкцијом *нека* + *презент 3. лица* који имају *пермисивно значење* – говорно лице саговорнику даје *наређење* које истовремено јесте и извјесна *пермисија* неком трећем лицу односно лицима:

Но ко је што држа *нека држи* и ако икоме узмете једнога карантана путнина за тај ваш пут бићете грдни... 97;...и такву глобу *нека* свагда *попију* они радници који тај дан буду радили на општу радњу. 258;... да неби попирали никакву фамилију из Турске за сад но *нек сједи* ће се ко застао. 365;... а онизи који имају мање од 50 *нека остану* да лџетују у те колибе те ће те поградити. 370.

2.4.1.3. У реченици¹⁶:

Аколи нећете с нама привиђет јавите нам да се предавамо па *нека* нас кољу и што им драго од нас *нека* раде. 308,

садржајем описне императивне форме говорно лице скреће пажњу саговорнику на могуће негативне посљедице – тачније, на своје могуће страдање од стране извјесних лица (која нијесу учесници дате комуникативне ситуације) уколико изостане помоћ коју он, као друштвено подређено лице, очекује од саговорника, као друштвено надређеног субјекта.

2.4.1.4. У једном примјеру забиљежили смо *негативну форму* исте перифрастичне *императивне конструкције*:

За то *нека* се нико *не* боји. 45.

Текстовни контекст протумачио нам је дати исказ као исказ којим говорно лице појачава убједљивост својих претходно датих тврдњи.

2.4.1.5. Описну императивну конструкцију *нека* + *презент 3. лица* регистровани смо и у примјеру у коме се говорно лице, исказујући своје поштовање, обраћа саговорнику у 3. лицу једнине:

Међутим *нека* Ваша С. *прими* мог особитог поштовања. 49.

Третирање датог исказа као куртоазног поздрава чини излишним семантичко прецизирање императивног садржаја.

2.4.2. Конструкција *нека* + *презент 3. лица* у нашој грађи носилац је и основног значења императивних зависних реченица. Том формом допуњава се референцијални глагол *рећи*, а услови комуникације њену императивност одређују:

– као захтјев:

Кад окуписмо увече Пижурице рекоше *нека* ни се *закуне* Марко су дванаест Драшковића... 155;

¹⁶ Погледати тачку 2.2.2. у којој смо исту реченицу навели поводом семантичког тумачења конструкције *да* + *презент 1. лица множине*.

– као заповијест односно заповијест-упутство:

... а капетан ми рече *нека стои* ту и затвори јагњад код њега. 175; Сенати рекоше: оћете их дијелити кад ве нуде и *нека* их они *дијеле*... 200;

... но му реци *нека се макне* к Морачи или ђе оће...284;

– као предлог:

Сердар рече *нека* тако *стои*, док станемо продавати Бродове црквене... 192.

2.4.3. Анализа је показала да су садржаји исказани конструкцијом *да + презент 3. лица* семантички сасвим блиски садржајима исказаним конструкцијом *нека + презент 3. лица*.

С друге стране, анализа је показала и то да је императивна зависна реченица примарна реченична структура конструкције *да + презент 3. лица*, док је императивност чији је носилац управо ова конструкција у највећем броју забиљежених примјера одређена тек ширим контекстом; свакако, у одређеном броју примјера императивност конструкције *да + презент 3. лица* одређена је и самим значењем њене управне ријечи.

Управо наведене чињенице јесу и разлози због којих се нијесмо задржавали на посебном семантичком тумачењу садржаја – у нашој грађи врло заступљене – конструкције *да + презент 3. лица*. Наиме, иако је ријеч о посредном, индиректном преношењу императивних садржаја (ово објашњава и семантичку сличност садржаја конструкције *да + презент 3. лица* са садржајима конструкције *нека + презент 3. лица*), једнолична реченична структура, углавном, изједначава семантичко тумачење ове конструкције са семантичким тумачењем садржаја исказаних истом конструкцијом за 2, па и 1. лице једнине и множине. Ипак, илустрације ради наводимо примјере:

... замолисмо Кајмакана Требињског *да* нас усто и *постави* што даље о смрти буљубаше Риста... 48; Ми смо на њих викали *да* се из њих *мичу*... 51; По наредби Господаревој јави свакојем Капетану Црмничком *да* одузму сваки шиш који се нађе у Црмничку нахију. 129; Гледај *да* ко коју *не* *изије*... 137; Друго, препоручујем *да* лист *сјеку* јер ће моћи сијено уштеђети... 259;... него ми пише *да* ја вама пишем *да* ви пишете на Циркула *да* и они *нареде да се стану* комисије и *да отворе* тај пут... 260; Зато објави *да се* добро *пазе*... 366; Даље свакој фамилији кажи *да диже* ако може... 472.

2.4.3.1. Због специфичности значења конструкције *да + презент 3. лица* наводимо и примјере:

И *да* ви Бог *да* здравље / И *дави* Бог *да* здравље. 67, 70, 218, 379.

И Бог *да* ве *живи*. 471.

Говорно лице своју добронамјерност и наклоност према саговорнику исказује поздравом којим изриче и своју жељу (жеља упућена Богу) – да Бог подари здравље односно живот његовом саговорнику.

Значење добронамјерне жеље упућене богу, којом друштвено подређени субјекат (извјесни војвода) поздравља друштвено надређени субјекат (књаза Николу) конструкција *да+ презент 3. лица* има и у реченици:

... *да* ви бог *да* дугу руку а оштру сабљу докле ваша жеља буде, а *да* ви бог *поживи* свијетлога наследника много љета у здравље. 113.

2.5. У извјесном броју примјера употребљена је и перифрастична безлична конструкција *да+ презент* којом се најављује одређени садржај као обавјештење („*да се зна*”) односно којом се потврђује истинитост садржаја који слиједи („*да је вјеровано*”):

Да се зна и вјеровано ово писмо пред вас јаким Судом или ти нашем Господару владиком Петром Петровићем... 20; *Да се зна* и *да је вјеровано* ово истинито писмо пред правим судом или ти Господаром... 21; *Да се зна* ест вјеровато ово данас учињено писмо... 23; *Да се зна* како дођоше у суд Махмут-бег син Мехмед-бега Аверића из Подгорице и синови Шћепана Перкова из Куча... 28; *Да се зна* ова данашња учињена и повјерована карта пред Свијетлијем Књазом и свакојем правијем Судом...31; *Да се зна* и *да јест вјеровано* ово данас учињено писмо...277.

3.0. На основу дате анализе закључујемо: обимна егзампларна грађа показала је да је употреба описних императивних конструкција у документима Црногорског сената углавном везана за императивне зависне реченице; глаголи – *наредити*, *заповиједити*, *наложити* (у значењу претходна два глагола), *задужити*, *молити*, *умољавати*, односно именице *наредба*, *заповијест* и *молба* јесу најчешће лексеме чији садржаји прецизирају семантичку вриједност перифрастичних императивних конструкција; као управни глаголи тих конструкција фреквентни су и глаголи „референцијалног карактера” – *писати*, *рећи*, *обраћати*, *јавити*, *тражити*, што значи да њихов семантички садржај у тим случајевима одређује текстовни контекст.

Sanja Šubarić

PERIPHRASTIC IMPERATIVE CONSTRUCTIONS IN THE DOCUMENTS
OF THE MONTENEGRIN SENATE

Summary

This work gives an analysis of the use of periphrastic imperative constructions in the documents of the Montenegrin Senate. The analysis is based on the materials obtained from the Collection of Documents of the Montenegrin Senate (1857–1879).